

Oppia makrosta ja oppiminen makrossa

Mikko Puhakka

Professori

Oulun yliopisto

Macroeconomics at the
Service of Public Policy
*Thomas J. Sargent ja
Jouko Vilmunen (toim.)*
Oxford University Press 2013,
225 sivua

Thomas Sargentin ja Jouko Vilmusen toimitama tämän vuoden alussa ilmestynyt kirja on omistettu Seppo Honkapohjalle. Samalla se on epävirallinen *festschrift* hänen 60. syntymäpäivänsä kunniaksi. Kirjassa on yksitoista kirjoitusta, joista kahdessa Seppo Honkapohja on yhtenä kirjoittajana. Toimittajien kirjoittaman johdannon lisäksi kirjassa on kaksi osaa, kolme artikkelia sisältävä soveltava osa sekä kahdeksan artikkelia sisältävä teoreettinen osa. Kaikki kirjoittajat ovat kansainvälisesti merkittäviä tutkijoita. Tämä on kunniaksi Honkapohjalle ja samalla koko suomalaiselle taloustieteelle.

Soveltavan osan artikkelit sivuavat meneillään olevaa finanssikriisiä. Teoreettisessa osassa pääpaino on oppimisen dynamiikka, mikä on ollut Honkapohjan uran pitkäaikaisin ja tärkein tieteellisen kiinnostuksen kohde. Kirja ei anna kattavaa kuvaa Honkapohjasta tutkijana, eikä se olekaan kirjan tarkoitus. Honkapohjan 1970-luvun lopulla julkaistun väitöskirjan sisältämät rahateoreettiset tutkimukset (mm. liiketoimintakustannusten rooli rahan kysynnässä) eivät ehkä ole saaneet sitä tunnustusta, joka niille olisi kuulunut. Niistä on kuitenkin olemassa

ainakin jonkinlainen lanka Kiyotakin ja Wrightin 1980-luvun lopulla kehittämään rahateoriaan.

Kirjan aloittaa Kenneth Arrow, joka oli tärkeä henkilö Honkapohjan uran alkuvaiheessa. Lyhyessä pohtivassa kirjoituksessaan hän nostaa esiin kysymyksiä siitä, kuinka markkinamekanismi suoriutuu epävarmuudesta ja informaatiosta. Arrowin käytännön pohdinnat heijastavat näiden tekijöiden aiheuttamia reaali maailman poikkeamia Arrow-Debreun tasapainomallista.¹ Tämä artikkeli antaa lukijalleen enemmän ja tuo samalla esille kirjoituksen historiallisen jatkumon, mikäli lukija on sitä ennen selailut läpi Arrowin Yrjö Jahnsson -luentojen kolmannen luvun (Arrow 1965).

Kirjan toinen kirjoitus on käytännönläheisin ja sopii jopa valistuneiden kansanedustajien luettavaksi. Siinä Hans-Werner Sinn pohtii Euroopan tämänhetkistä velkakriisiä. Kirjoitus on yhä ajankohtainen ja provokatiivinen, vaikka sen kirjoittamisesta on kulunut jo noin kolme

¹ Kirjoituksessaan Arrow kutsuu mallia lyhenteellä RAGE (*Risk Aversion and General Equilibrium*).

vuotta. Sinn on huolissaan euron kohtalosta. Hän esittää kymmenen kohdan suunnitelman sen pelastamiseksi. Suunnitelma sallii maan melko helpon eron eurojärjestelmästä joko oma-aloitteisesti tai muiden maiden enemmistö päätöksellä.

Kirjan päättää professori Erkki Koskela, joka käsittelee ulkoistamista ja työn verotusta duaalisten työmarkkinoiden tapauksessa. Nämä teemat ovat monille tuttuja Koskelan laajasta julkaisutoiminnasta. Vaikka kirjoitus poikkeaa aiheeltaan ja lähestymistavaltaan muista kirjan luvuista, Honkapohjan pitkäaikaisena yliopistollisena yhteistyökumppanina juuri Erkki Koskela on sopiva henkilö päättämään kirjan.

Muut kirjan artikkeleista esittelevät lähinnä makrokysymyksiin keskittyviä malleja, joissa oppiminen on keskeinen osa taloudenpitäjien käyttäytymistä. Tämän tutkimussuuntauksen alkuvaiheessa, jossa Seppo Honkapohjalla yhdessä pitkäaikaisen yhteistyökumppaninsa George W. Evansin kanssa oli merkittävä panos, keskityttiin höllentämään vaatimuksia taloudenpitäjien voimakkaasta rationaalisuudesta ja itse asiassa myös rationaalisten odotusten tasapainon käsitteestä. Taloudenpitäjien oletetaan pystyvän prosessoimaan hallussaan olevaa informaatiota samaan tapaan kuin pätevät ekonomitrikot. Aluksi tutkittiin mm. sitä, kuinka vahva rationaalisten odotusten käsite on. Ovatko rationaaliset odotukset jossakin mielessä stabiileja eli konvergoituuko jokin oppimekanismi rationaalsiin odotuksiin?

Aikaisemmassa kirjallisuudessa pohdittiin myös rationaalisten odotusten vallitessa ilmevä tasapainojen monikäsitteisyyttä. Sehän saatetaan kokea teorian antamien ennusteiden kannalta ongelmalliseksi. Yksi lähestymistapa valita monikäsitteisten tasapainojen välillä on

mallintaa taloudenpitäjien oppimista eli poiketa täydellisen ennakkotietämyksen ja rationaalisten odotusten oletuksesta. Itse asiassa Jess Benhabib pohtii omassa kirjoituksessaan tasapainojen monikäsitteisyyttä tilanteessa, jossa rahapolitiikan regiimi voi yhtäkkiä muuttua (aktiivisesta passiiviseen tai päinvastoin).² Puhutaan aktiivisen tai passiivisen politiikan tapauksissa monikäsitteisyys on selkeästi määriteltävissä, mutta regiimin vaihdeltaessa mahdollisesti tiuhaankin monikäsitteisyys ja stabiilisuus muodostavat huomattavasti monimutkaiseman ongelman.

Viimeaikainen oppimismakrokirjallisuus, jota kirjan monet luvut edustavat, on keskittynyt enemmän politiikkakysymyksiin. Niihin monet oppimista sisältävät mallit näyttävät sopivan hyvin. Itse asiassa kirjan kolmannessa luvussa, jonka yllä luokittelin soveltavaan osaan, George Evans pohtii Yhdysvaltain vuosien 2008–2010 talouskehitystä teoreettisessa mallissa, jossa taloudenpitäjät oppivat adaptiivisesti.³ Talous saattaa ajautua huonoon tasapainoon, vaikka siinä on myös hyviä tasapainoja. Tällainen malli on mielekäs monentyyppisten politiikkakysymysten pohtimiseen ja se antaa lupaavia näkymiä talouspolitiikan analyyseille.

Seppo Honkapohja, Kaushik Mitra ja George Evans palaavat adaptiiviseen oppimiseen kirjan neljännessä luvussa. Siinä he vastaavat kritiikkiin, jota on esitetty sellaisista malleista,

² Tässä viitataan nimenomaan Taylorin sääntöä soveltavaan rahapolitiikkaan.

³ Adaptiiviset odotukset, jossa taloudenpitäjät muuttavat odotuksiaan edellisen odotusvirheen perusteella, lienevät tuttu käsite. Adaptiivinen oppiminen tarkoittaa taloudenpitäjien muuttavan ennustesääntöjään uutta informaatiota saatuaan.

joissa taloudenpitäjät perustavat käyttäytymisensä Eulerin yhtälöön, joka on johdettu subjektiivisten odotusten vallitessa ja vielä lisäksi siten, että intertemporaalinen budjettirajoite ei päde.

Oppimiskirjallisuudessa ajatellaan taloudenpitäjien uutta informaatiota saatuaan oppivan lisää talouden toimintaa kuvaavan mallin parametreista, mutta he eivät tiedä tarkasti talouden mallia kuvaavia parametreja. In-Koo Cho ja Kenneth Kasa laajentavat tätä ajatusta sallimalla sen, että taloutta voi kuvata usea eri mallityyppi. Taloudenpitäjät pyrkivät oppimaan taloutta kuvaavan mallin, eivätkä vain jotain erityistä mallia spesifioivat parametrit.

Taloudenpitäjien käyttämien monien enustemallien teema on myös Evansin, Honkapohjan, Sargentin ja Noah Williamsin yhteisarikkelin aiheena. He pyrkivät vastaamaan oppimiskirjallisuuden klassiseen kysymykseen: konvergoituko talous rationaalisten odotusten tasapainoon? Vastaus on kyllä edellyttäen, että odotukset eivät vaikuta liian voimakkaasti siihen, mitä taloudessa tällä hetkellä tapahtuu.

Jos joku haluaa perehtyä talouspolitiikan kysymyksiin oppimisperspektiivistä, hänen kannattaa aloittaa Sargentin (1999) kirjasta, jossa selitetään Yhdysvalloissa 1980-luvun alusta lähtien vallinnutta alhaista inflaatiota. Hän pohtii erityisesti rahapoliittisen viran-

omaisen oppimiskäyttäytymistä. Sargent palaa politiikkateemaan yhdessä David Evansin kanssa kirjoittamassaan luvussa. Tällä kertaa pääaiheena ei ole oppiminen vaan politiikkapäätösten ajoitus. Kirjoitus selventää melko yksinkertaisten mallien avulla talouspolitiikan aikajohdonmukaisuutta ja uskottavuutta.

Kirja-arviosta on hyvä löytää myös jotain kritisoitavaa. Vaikka oppimisteoriaa nimenomaan makromallien yhteydessä on kehitetty paljon, en usko, että olemme vielä päässeet kirjan otsikon kuvaamaan vaiheeseen, jossa oppimisen huomioon ottava makrotaloustiede on tullut talouspolitiikan palvelijaksi. Olemme vasta matkalla siihen päämäärään, jossa käytännön talouspolitiikka voi hyödyllisesti soveltaa oppimiskirjallisuuden tuloksia. Yksi viite tästä on se, että oppimiskirjallisuuden teemat ovat pikku hiljaa nousemassa oppikirjoihin asti.⁴ □

Kirjallisuus

- Arrow, K.J. (1965), *Aspects of The Theory of Risk-Bearing*. Yrjö Jahnsson Lectures, Yrjö Jahnssonin Säätiö, Helsinki.
- De Grauwe, P. (2012), *Lectures on Behavioral Macroeconomics*, Princeton University Press, Princeton, N.J.
- Sargent, T.J. (1999), *The Conquest of American Inflation*. Princeton University Press, Princeton, N.J.3

⁴ Esimerkkinä De Grauwe (2012).